

Tuomion perusteleminen ym.

ASIAN VIREILLETULO

Tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa.

Helsingin hovioikeuden presidentti on 27.5.2024 mainitussa tarkoituksessa ilmoittanut, että Helsingin kärjäoikeus oli 14.9.2022 asiassa R 21/4823 kansliassa antamallaan tuomiolla nro 135405 tuominnut vastaajalle ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksena yhdyskuntapalvelua 120 tuntia, vaikka tekoaikaan voimassa olleen lain mukainen oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäismäärä oli 90 tuntia. Lisäksi hovioikeus oli asiassa 15.5.2024 antamassaan tuomiossa oikaissut kärjäoikeuden määräämän ehdollisen vankeuden koeajan päättymispäivän.

Oikeuskanslerinvirastossa kiinnitettiin lisäksi kärjäoikeuden tuomiossa huomiota siihen, että sen perustelujen ja tuomiolauselman mukaan kärjäoikeus oli 14.9.2022 tuominnut vastaajalle ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksena yhdyskuntapalvelua 140 tuntia, mutta kärjätuomari oli 11.1.2023 korjannut perusteluihin ja tuomiolauselmaan määrän edellä mainittuun 120 tuntiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 9 §:n nojalla.

SELVITYS

Puheenjohtajana asiassa toiminut ja käräjäoikeuden tuomiota korjannut Helsingin käräjäoikeuden kärjätuomari on antanut häneltä pyytämäni selvityksen ja käräjäoikeuden laamanni lausuntonsa.

Selvityksessään kärjätuomari on ilmoittanut, että hän oli suuresta työmäärästä aiheutuneen kuormituksen ja kiireen vuoksi huolimattomuuttaan ylittänyt ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena vastaajalle tuomitun yhdyskuntapalvelun 120 tunnin enimmäispituuden ja ajatusvirheen vuoksi kirjoittanut tuomioon sen pituudeksi 140 tuntia. Kärjätuomarin selvityksen mukaan hän oli samasta syystä ylittänyt vastaajalle tuomitun ehdollisen vankeuden koeajan enimmäisajan.

Kärjätuomari oli selvityksensä mukaan Oikeusrekisterikeskuksesta 14.12.2022 tulleen tiedustelun ja korjauspyynnön seurauksena korjannut perusteluihin ja tuomiolauselmaan ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksen määräksi 120 tuntia yhdyskuntapalvelua 140 tunnin sijasta, koska se oli hänen ilmoittamansa mukaan ollut hänen tarkoituksensa tuomitsemishetkellä voimassa olevan lain perusteella. Kärjätuomari on selvityksessään myöntänyt soveltaneensa asiassa virheellisesti oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 9 §:ää.

Kärjätuomarin ilmoittaman mukaan Oikeusrekisterikeskuksesta oli myös tiedusteltu, olisiko tuomiossa tullut noudattaa lievemmän lain periaatteen mukaisesti rikoksen tekohetkellä voimassa ollutta lakia ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena tuomittavaan yhdyskuntapalveluun. Kärjätuomarin näkemyksen mukaan ”asiassa on tullut soveltaa tuomitsemishetkellä voimassa ollutta lakia lievempänä, koska se on laajentanut ehdollisen vankeuden soveltamisalaa vakavissa talousrikoksissa ja mahdollistanut ehdollisen vankeuden tuomitsemisen vastaajalle ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta”. Kärjätuomari on myöntänyt, että tuomion perusteita voidaan kuitenkin pitää tältä osin puutteellisina. Kärjätuomari oli ilmoittamansa mukaan saattanut Oikeusrekisterikeskuksen tiedustelun ja korjauksen hovioikeuden tietoon ja jättänyt sovellettavaa lakia koskevan kysymyksen hovioikeuden ratkaistavaksi.

Helsingin käräjäoikeuden laamanni on lausunnossaan todennut, että kärjätuomari on selvityksestään ilmenevällä tavalla toiminut virheellisesti, kun hän on tuominnut vastaajalle ehdollisen vankeuden koeajan, joka ylittää sille rikoslaissa säädetyn enimmäisajan. Samoin kärjätuomarin menettelyä voidaan lausunnon mukaan pitää virheellisenä siltä osin, kun hän on soveltanut oikeudenkäynnistä rikoslaissa annetun lain 11 luvun 9 §:n kirjoitus- ja laskuvirheen korjaamista koskevaa säännöstä.

Sen sijaan kärjätuomari on lausunnon mukaan tarkoituksella soveltanut tekohetkellä voimassa ollutta lakia, koska se on asiassa mahdollistanut vankeusrangaistuksen tuomitsemisen ehdollisena. Tätä ei lausunnon mukaan kuitenkaan ollut kärjäoikeuden tuomion perusteluissa selkeästi todettu. Lausunnon mukaan kärjätuomari on katsonut tältä osin kyseessä olleen tuomarin lainkäyttöön liittyvää harkintaa.

RATKAISU

Kärjäoikeuden seuraamusharkinta, sen perusteleminen ja huolellisuus tuomion laatimisessa

Helsingin kärjäoikeus on 14.9.2022 antamassaan tuomiossa tuominnut vastaajan 1.1.2013-3.3.2016 tehdystä törkeästä velallisen epärehellisyydestä 1 vuoden 10 kuukauden ehdolliseen vankeuteen ja sen ohessa 140 tuntiin, korjattuna 120 tuntiin, yhdyskuntapalvelua.

Perustuslain 8 §:n mukaan rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty.

Rikoslain 3 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan rikokseen sovelletaan sitä lakia, joka oli voimassa, kun rikos tehtiin. Pykälän 2 momentin mukaan, jos tuomitessa on voimassa toinen laki kuin rikosta tehtäessä, sovelletaan kuitenkin uutta lakia, jos sen soveltaminen johtaa lievempään lopputulokseen.

Tuomitsemishetkellä ja yhä edelleen voimassa olevan rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan, jos ehdollista vankeutta on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa, tai jos ehdollinen vankeus on kahdeksan kuukautta tai sitä pidempi, vähintään 14 ja enintään 120 tuntia yhdyskuntapalvelua. Mainittua oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäismäärä korotettiin 90:stä 120 tuntiin vuoden 2020 alusta voimaan tulleella lainmuutoksella. Laillisuusvalvonnassa on tämän jälkeen ilmennyt useita tapauksia, joissa tuomarilla on jäänyt havaitsematta syyksi luetun rikoksen tapahtuneen jo ennen lainmuutosta, minkä seurauksena tuomari on perustanut ratkaisunsa väärään lain soveltamiseen (ks. viimeisimpänä ratkaisuni 28.8.2024 [dnro OKV/138/30/2024](#)).

Nyt arvioitavana olevassa asiassa ei saamani selvityksen perusteella ole kuitenkaan ollut kyse siitä, etteikö asian ratkaissut tuomari olisi ollut tietoinen mainitusta lainmuutoksesta ja ottanut sitä harkinnassaan huomioon. Asian ratkaiseen kärjätuomarin ilmoittaman mukaan kyseessä on ollut tietoinen ratkaisu soveltaa tuomitsemishetkellä voimassa ollutta lakia, koska se on kärjätuomarin mukaan johtanut vastaajan kannalta lievempään lopputulokseen.

Asiassa on kerrotun perusteella kyseessä samanlainen tuomion perustelujen ja asiassa annettussa selvityksessä esiin tuodun oikeudellisen päättelyn ristiriitaisuus kuin apulaisoikeuskanslerin 19.6.2024 ratkaisemassa asiassa [dnro OKV/430/30/2023](#). Myös siinä käräjäoikeus oli tuominnut vastaajan 1 vuoden ja 10 kuukauden ehdollisen vankeusrangaistuksen ohella tekoaikana säädettyä pitempään yhdyskuntapalveluun. Vasta asiasta annetussa selvityksessä oli tuotu ilmi, että asiassa oli tehty tietoinen ratkaisu soveltaa tuomitsemishetkellä voimassa ollutta lakia, sillä tuomitsemishetkellä voimassa olleen lain sallima pitempi yhdyskuntapalvelu oli mahdollistanut vankeusrangaistuksen tuomitsemisen vastaajalle ehdollisena ehdottoman vankeusrangaistuksen sijaan.

Kerrotulla tavalla tulkitsem myös käräjätuomarin selvityksessään toimintaansa perustelevan. Kuten mainitussa apulaisoikeuskanslerin arvioimassa tapauksessa ei myöskään käräjätuomarin antaman tuomion perusteluista käy ilmi vasta selvityksessä esiin tuotu rangaistuksen määräämisen perusteena ollut oikeudellinen päättely. Käräjätuomari onkin selvityksessään itse myöntänyt, että tuomion perustelut ovat olleet tältä osin puutteelliset.

Perustuslain 21 §:n mukaan oikeus saada perusteltu päätös on osa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä ja turvataan lailla. Myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa ihmisoikeutena turvattuun oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin sisältyy tuomioistuimen velvollisuus perustella ratkaisunsa.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan tuomio on perusteltava. Perusteluista on ilmentävä, mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu.

Mainitun säännöksen lainvalmistelutöissä on todettu, että tuomiot on perusteltava avoimesti ja riittävän yksityiskohtaisesti, jotta perusteluista asianosaiset ja muut tuomiota lukevat voivat ymmärtää, miksi tuomioistuin on päättänyt tuomiosta ilmenevään ratkaisuun ja mitkä seikat ovat olleet asiaa ratkaistaessa merkityksellisiä. Myös muutoksenhakutuomioistuimella on parempi mahdollisuus saada selville alioikeuden ratkaisun perusteet, jos ne on selvästi ilmoitettu tuomiossa, ja siten tutkia tuomion oikeellisuus. ([HE 82/1995 vp](#), s. 127–128). Lainkäyttöraatkaisujen asianmukainen perusteleminen helpottaa myös tuomioistuinten toiminnan laillisuusvalvonnallista arviointia. Lisäksi asianmukaisten perusteluiden laatimisella on olennainen oikeusvarmuutta lisäävä merkitys tuomarin itsekontrollina ([KKO 2020:40](#), kohta 16 ja siinä viitattu oikeuskirjallisuus).

Säännöksen lainvalmistelutöissä on todettu, että useissa tapauksissa vastaajalle tuomittavaa rangaistusta ei tarvitse perustella, koska rangaistuskäytäntö on monissa varsinkin vähäisissä rikoksissa vakiintunut ([HE 82/1995 vp](#), s. 128). Rangaistuksen määräämisessä on kuitenkin

kyse oikeudellisesta päättelyyn perustuvasta ratkaisusta, joka tulee pykälän perusteella tuomiossa perustella niin yksityiskohtaisesti kuin asian merkitys vaatii.

Käräjäoikeuden tuomion perustelut ovat olleet asiassa ilmeisen puutteelliset, koska niistä ei ilmene käräjäoikeuden tarkoituksena olleen soveltaa rikoslaissa säädetystä pääsäännöstä poiketen muuta kuin tekoaikana voimassa ollutta lakia. Tapauksessa sovellettavan säännöksen valintaa koskeva päättely ja sen lopputulos on arvioni mukaan itsestään selvästi ollut sellainen asia, joka olisi tullut tuoda tuomion perusteluissa avoimesti esiin.

Perustelujen puutteellisuuden vuoksi on tuomion perusteella ollut aihetta epäillä käräjäoikeuden tuominneen vastaajan lainvastaiseen seuraamukseen. Käräjätuomarin vasta selvityksessään esiin tuoma oikeudellinen päättely ei ole ollut myöskään hovioikeuden tiedossa sen arvioidessa käräjäoikeuden ratkaisua muutoksenhakuasteena.

Tuomion perusteleminen kuuluu tuomarin tehtävien ydinalueeseen ja siinä tapahtuvat laiminlyönnit ovat omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen. Pidän tuomion seuraamusperustelujen puutteellisuutta asiassa vakavana laiminlyöntinä.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on oltava virkatoimissaan tunnollinen ja huolellinen.

Totean käräjätuomarin toimineen huolimattomasti tuomiota laatiessaan, kun hän on kirjoittanut sekä sen tuomiolauselman että perusteluihin käräjäoikeuden tuominneen vastaajan 140 tunniksi yhdyskuntapalveluun, vaikka sellainen seuraamus ei ole ollut sen enempää rikoksen tekoheikellä kuin tuomitsemishetkelläkään voimassa olleen lain mukaan mahdollinen ja vaikka myöskään hänen tarkoituksenaan ei selvityksensä mukaan ollut ollut siten tuomita. Tuomiolauselmassa oleva vastaajan vahingoksi tapahtuva virhe hänelle tuomitussa seuraamuksessa vaarantaa vastaajan oikeusturvaa, minkä lisäksi se on omiaan vaarantamaan luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuutta kohtaan.

Tuomion korjaaminen

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin on korjattava tuomiossa oleva kirjoitus- tai laskuvirhe taikka muu niihin rinnastettava selvä virhe. Ennen virheen korjaamista on asianosaisille tarvittaessa varattava tilaisuus tulla kuulluksi tehtävästä korjauksesta.

Säännöksen perustelujen mukaan julistetussa tuomiossa oleva selvä virhe, kuten esimerkiksi sakkorangaistuksen kertolaskuvirhe, voidaan korjata. Sen sijaan virheellisesti julistettua ran-

gaistuksen tai korvauksen määrää ei voida korjata kirjoitus- tai laskuvirheenä, koska ulkopuolinen ei voi havaita sitä, perustuuko virhe kirjoitus- tai laskuvirheeseen vai harkinnassa tapahtuneeseen virheeseen (HE 82/1995 vp, s.133). Tuomioistuimien ei voi itse myöhemmin muuttaa tai parannella antamaansa tuomiota, vaikka tuomio jälkikäteen osoittautuisikin puutteelliseksi tai tulkinnanvaraiseksi ([KKO 2006:97](#)).

Korkein oikeus on ratkaisussaan [KKO 1997:44](#) todennut tuomarin menetelleen virheellisesti tämän korjattua rikostuomioiden korjaamiseen tuolloin sovelletun oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 10 §:n 1 momentin nojalla tuomiotaan, jossa hän oli tuominnut yhdyskuntapalvelua yli laissa säädetyn enimmäismäärän. Korkein oikeus totesi, että kyseinen rangaistuksen tuomitsemisessa tapahtunut virhe ei ollut laadultaan kirjoitus- tai laskuvirhe taikka muu niihin rinnastettava selvä virhe, jonka tuomioistuimen puheenjohtaja voi korjata.

Käräjätuomarin korjaama vastaajalle tuomitun yhdyskuntapalvelun määrä ei edellä kerrotuilla perusteilla ole ollut sellainen virhe, jota olisi ollut mahdollista oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 9 §:n nojalla korjata. Käräjätuomari on näin ollen menetellyt myöntämälään ja laamannin lausunnossaan toteamalla tavalla tuomiota korjatessaan virheellisesti.

Ehdollisen vankeuden koeajan määrittäminen

Rikoslain 3 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan rangaistuksen ja muun rikosoikeudellisen seuraamuksen on perustuttava lakiin.

Rikoslain 2 b luvun 3 §:n 1 momentin mukaan, kun vankeus tuomitaan ehdollisena, rangaistuksen täytäntöönpano lykkääntyy koeajaksi. Ehdollisen vankeuden koeaika on vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta ja alkaa tuomion julistamisesta tai antamisesta.

Edellä jo todetuilla tavoin tuomarin on tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan oltava virkatoimissaan huolellinen.

Korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 1978-II-119 ilmenevin tavoin koeajan kestoa laskettaessa sekä määrääjän alkamis- että päättymispäivä on otettava lukuun, joten täysin vuosin asetetun koeajan päättymispäiväksi ei voida määrätä alkamispäivää järjestysnumeroltaan vastaava määräkuukauden päivää, vaan sitä edeltänyt päivä.

Käräjäoikeus on 14.9.2022 antamassaan tuomiossa määrännyt vastaajalle tuomitun ehdollisen vankeuden koeajan päättymään 14.9.2025. Vastaajalle tuomitun ehdollisen vankeusrangaistuksen koeaika on siten ylittänyt päivällä rikoslaissa koeajalle säädetyn kolmen vuoden enimmäisajan.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Helsingin käräjäoikeuden kärjätuomari on edellä arvioimallani tavalla laiminlyönyt perustella asiassa antamansa tuomion oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 4 §:n 2 momentin edellyttämällä tavalla, menetellyt huolimattomasti tuomiota laatiessaan, tuominnut vastaajalle pitemmän ehdollisen vankeusrangaistuksen koeajan kuin lain mukaan on mahdollista ja myöhemmin vielä menetellyt virheellisesti tuomiota korjatessaan.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan kärjätuomarille hänen edellä kerrotusta menettelystä mainitussa lainkohdassa tarkoitettua huomautuksen.

Lähetän päätökseni tiedoksi asiasta ilmoittaneelle Helsingin hovioikeudelle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Liisamari Herala